

451581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IV

Nr. 22

3

IUNIE

1923

În acest număr: Gheorghe Coșbuc, *discurs de recepție la Academia română de Octavian Goga*; *Cartea de Ion Gorun*; *Administrația noastră de Oct. Prie*; **Cronica politică:** *Situații neclarificate de Ion Balint*; **Insemnări:** *Congresul foștilor voluntari*; „Patria” comentează; *Goga-Iago*; *Finți, domnul Moldovei*; *Reminiscente... Răzbușnarea lui Honigman*; *Redacționale*.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIAȚA CUZA VODĂ NO. 16

Un exemplar 5 Lei

© BCUCIuj

Țara Noastră

Gheorghe Coșbuc

— Discurs de recepție rostit de d. Octavian Goga în ședința „Academiei române“, la 30 Mai 1923 —

Zilele pe care le trăim astăzi sunt pline de emoții. Subț ochii noștri, de câțiva ani se țese istoria neamului, svâcnind palpitările ei de fiecare clipă cu o putere necunoscută încă. Sunt generații privilegiate în viața tuturor popoarelor, cărora le este dat să primească roadele unor îndelungi acumulări de energii și în a căror fericire fulgerătoare se răsplătesc veacuri întregi de amărăciune. Noi suntem o asemenea generație, pe care destinul acestui neam a dăruit-o cu mâinele amândouă, făcând-o să vadă împlinirea gândului urzit în suferințe de-o mie de ani...

Unitatea națională de astăzi este încoronarea unei opere de străduinți necurmăte. Ea a venit ca o rezultantă a frământărilor de ieri, ca o consecință logică a unui proces normal de evoluțiune, un ultim acord într-o sbuciumată simfonie. Trecutul din a cărui elaborare continuă s'a desprins această strălucitoare isbândă târzie e întunecat și trist. Neamul nostru și-a răscumpărat în cursul vremii existența, pe prețul unor jertfe și încordări mari. După gloria proaspătă de tinerețe încununată de razele legendei, vitregia sorții l'a fărâmițat sub diverse stăpâniri străine, tot atâtea pietre pe pieptul lui, care i-au oprit respirația liberă, veacuri de-arândul. Granițele, înfipte în închieturile acestui organism din copilărie, au durut ca niște piroane în carne și au fost mai primejdioase ca orice boală vremelnică, fiindcă au stânjenit în permanență creșterea unui trup viguros. Am trăit perioade

tulburi de apăsare, sub loviturile lor ar fi putut ușor să intervie stingerea noastră, Totdeauna însă, cu rezistența îndârjită a sănătăților robuste, masele românești de pretutindeni au păstrat și în cele mai oropsite zile, instinctul sigur al unei înrudiri organice. Unitatea de suflet ni s'a menținut astfel fără știrbire de-alungul vremii. Ca la un lac cu adâncimi mari, viforele au bătut valurile dela suprafață și au pătat adese oglinda lor; în alvia de jos însă unda a rămas limpede și pură. Trebuia, pe lângă această frățietate a păturii populare, trebuia și conștiința unității de aspirații, crezul care smulge gândul din amorțire și-l fortifică, trâmbița fermecată menită să răscolească energiile și să le înșirue în linie de bătaie, trebuia o sinteză a solidarității militante, un foc pururea treaz care arde pe culme vestind tuturora că în văile dimprejur lupta se ține încă. Acest fluid miraculos din care beau forțele creatoare ale tuturor oprimaților a fost și la noi ca și în alte părți: *literatura*.

S'a zis cu drept cuvânt, că la începutul ori-cărei mișcări de libertate e o poezie, — la începutul tuturor biruințelor mari ale revendicărilor naționale, un mare triumf literar. E un profund adevăr în această axiomă curentă. Literatura a fost totdeauna o energie precursoare, în câmpul ei s'au adunat mai întâi și au cerut cuvânt puterile latente ale unui popor, indicând prin proporțiile lor raza de întindere a măririlor viitoare. În acest chip Iliada lui Homer a luminat înaintea Athenei lui Pericle, gloria lui Dante s'a ridicat ca un stâlp de foc înaintea strălucirii lui Lorenzo de Medicis, orizonturile nemărginite ale lui Shakespeare au avansat cuceririle coloniale ale Engliterei și astfel, urmând o orânduială consacrată, nu este numai o întâmplare că România unită, Sire, reîntregirei solului național sub sceptrul Majestății Voastre, nu s'a putut îndeplini decât după ce gândul românesc s'a sbătut în avânturi înfrigate, după ce poezia cu culmile ei eterne a săvârșit logodna, dându-ne de o parte geniul lui Eminescu și de alta paginile neperitoare ale lui Gheorghe Coșbuc.

Ardealul nostru în acest sbucium istoric al neamului a trăit printr'un popor de țărani.

Vrăjmășia stăpânirilor străine care-și pusese ca țintă desființarea noastră ne-a supus unei despoeri metodice, vremuri îndelungate. Clasa conducătoare ne-au absorbit-o elementele dominante, biserica a tânjit în umbră sub persecuții rușinoase, școala nu ne-a împărțait cu binefacerile ei. Nu ne-a rămas decât țăranul rob al gliei, secătuit de regimul „Aprobatelor și Compilatelor“ sub principiul Transilvaniei, această „misera plebs contribuens“ răzlețită prin satele de munte și

de câmpie și devenită mai târziu un rezervoriu de forțe risipite, când de dragul politicii din Burgul dela Viena, când de năzuințele recente ale imperialismului unguresc. Într-o vreme când cele două principate dunărene, cu tot cortegiul de mizerii al vasalității turcești, aveau totuși o pătură conducătoare de stat și un impuls de civilizație proprie, în Ardeal, românismul nu trăia decât în cadrul unei vieți patriarhale. Această izolare a iobăgimei noastre însă, veacuri dearândul, s'a prefăcut într-o cetate nepătrunsă a apărării naționale. Oropșiții plugari și ciobani s'au retransat în părăsirea lor, și o mie de ani, păstrându-și datinele, cântecele, superstițiile, torcând firele de argint ale legendelor din străbuni, înfiorându-se de tainele naturii care-i înfășura în mrejele unui fermecător panteism, ei au trecut neatins din generație în generație patrimoniul sufletesc specific al rasei. În acest chip asperitatea sorții s'a transformat în supremul nostru scut, conservându-se o puritate de sânge intactă în toate nuanțele ei și păzită de neajunsurile ori cărui contact străin, ca un tezaur acoperit de ruine. Viforul vremii în Ardeal a trecut astfel, ca toate furtunile, bătând culmile, frângând crestele copacilor, dar lăsând nemișcate și în deplina lor podoabă firicelele de iarbă.

Așa ne-au rămas țărani, singura rațiune de existență a neamului nostru sub ocrotirea politică dușmană.

Din căsuțele lor, în a doua jumătate a veacului al 19-lea, după înlăturarea întocmirilor feudale, au început să se pornească pe ici pe colo copii cu ochii limpezi tiviți în lacrimi, duși să învețe carte în orașele din vecini. Cele câteva licee românești din Ardeal au devenit focarele umile ale unui început de cultură, în vreme ce molohul străin își întindea de pretutindeni rețelele otrăvite ca să ne sugrume. Opera de desnaționalizare a guvernelor din Budapesta s'a deslănțuit cu o continuitate programatică. Din toate părțile pândea o cursă, un gând ostil, o primejdie pentru noi. Cărturarul ardelean cu frământarea lui de aproape un veac, truda de a-și menține moștenirea de acasă paralel cu preceptele civilizației primite prin prismă străină, lupta surdă cu întreg aparatul puterii de stat, protestările neconținute ale instincțelor seculare în plină revoltă, toate aceste constitue un capitol din cele mai triste din povestea noastră. Câți n'au rătăcit pe acest calvar al luminei, greșind drumul și trezindu-se în tabăra adversă, câți nu s'au oprit la calea jumătate, biete făpturi hibride, apariții inutile în economia unui neam, și câți nu-și plimbă astăzi sub ochii noștri plăgile sufletești ale trecutului bolnav.... Pe seama unui intelectual român țărănimea rămânea deci și pe mai departe unicul azil în care trebuia

să se retragă dinaintea puhoiului ucigaş. Nu era altă scăpare decât a-i smulge civilizaţiei tot ce-ţi putea da, şi încărcat de pradă, scuturând praful din drum a te întoarce din nou după zidul din bătrâni, a duce mai departe firul unei continuităţi milenare, şi a simţi respirând în jurul tău eternitatea. Țărănimea deci, singura clasă constituită, cu larga ei armonie primitivă, era însăşi afirmarea vieţii noastre. Din sânul ei plecau unde de energie, solii călătoare care reveneau iarăşi la matcă, cu toată agoniseala lor. Tot ce cădea dincolo de raza acestui câmp erau sbucniri răzleţe, valuri deplasate, aşchii sărite departe de tulpina neamului.

Din această țăranime ardeleană a răsărit, şi cântecul ei l'a împletit mai departe, Gheorghe Coşbuc. Amintirea lui a-şi dori s'o evoc în cuvinte pioase sub cupola Academiei Române, unde mi-aţi făcut onoarea de a răsplăti străduinţele mele chemându-mă la scaunul lui văduvit.

În judeţul Bistriţa-Năsăud se găseşte satul Hordou, de câteva sute de fumuri. Case albe la poala de deal, strânse împrejurul unei biseriçuţe cu turnul ȗguiat, între plopi; sătenii, toţi români plugari, temători de Dumnezeu, harnici, aţoşi, uscăţivi, cu lumină în ochi şi cu sufletul muiat în basme. Sunt din neamul grăniţerilor, un fel de răzeşi paznici de hotare, care şi-au semănat oasele pe toate câmpiile Europei sub pajura Habsburgilor. De pe vremea Mariei Terezia soarta lor s'a uşurat şi corvezile iobăgiei au scăzut în jurul lor. Satul Hordou însă e sărăcuţ şi puţinţel. Cam la mijlocul lui este o căsuţă cu acoperişul de pae, cu umerii gârbovi, cu gard de nuele împrejurul ogrăzii scunde şi cu grădiniţă în faţă. Aci trăia încă părintele Sebastian Coşbuc şi preoteasa Maria acum o jumătate de veac. Ceaşlovul însă şi darul preoţiei se adăposteau de vre-o două sute de ani sub tavanul de grinzi. Părintele Sebastian, ca şi înaintaşii lui, era preot de legea veche, chipul cunoscut al istoricului „popă românesc“ așa cum l'am văzut pe prispă aproape cu toţii în copilăria noastră, tâlcuitor de psaltire, îndrumător al poporului şi cel mai puternic stâlp al vieţii noastre în Ardeal.

Copilul lui e Gheorghe Coşbuc născut la 8 Septemvrie 1866. În mijlocul unui peisaj câmpenesc deci, în aer şi în lumină, au privit pentru întâia oară împrejur ochii poetului. Tabloul acestei clipe, cu misterul lui, nu l'a mai părăsit nici odată.

*Zările de farmec pline,
Strălucesc în lumină,
Sboară mierlele 'n tufiş...*

Sunt primele rânduri din „Balade și Idile“, cine știe, un ecou întârziat al clipei când i-a căzut pe frunte cea dintâi rază în leagănul dela Hordou, sunt sinteza operei lui Coșbuc.

A fost o copilărie senină la curtea părintească, alături de frațele său Aurel, rămas țaran și astăzi în căsuța din bătrâni. Atmosferă de liniște și împăcare patriarhală. Copilul a învățat mai întâi slovele la dascălul Tănăsucă, ajutorul părintelui, cântăreț de strană, care-l purta pe genunchi. A trecut apoi la școala primară din vecini, în comuna Telciu, și de acolo la Năsăud, unde l’au trimis la învățătură. Liceul românesc de acolo, susținut de fondul vechiu al grănițerilor, a fost cel mai priincios cuib pe seama poetului adolescent. Lumea din prejur era o continuare normală a vieții de acasă. Infățișarea rustică dela Hordou reînvia pe ulițele strâmte cu case țărănești din micul orașel înfundat după colinele munților Bistriței. Era aceeași lume, acelaș port și grai, un colț de românism ferit de orice infiltrație străină. Câteva sute de elevi, copiii dela țară veniți din toate părțile, cu mâncare în dăsași, aciuți în gazdă la câte-un gospodar din capul satului. Coșbuc ne-o spune undeva: „Doisprezece din patru-sprezece, câți urmau clasa opta a liceului din Năsăud, eram băeți de țărani oieri și purtau căciuli și ișari. Vacanțele ni le petreceam prin păduri și prin munți, căci numai la școală eram „domnișori“, iar acasă eram țărani“. O caldă înfrățire populară însemna acest liceu, priveghiat de dascăli crescuți pe vremea absolutismului austriac pe la Universitățile germane, cunoscuții buni pedagogi ardeleni, naționaliști militanți, propagatori entusiaști ai descendenței noastre latine și oameni onești în slujba lor. Sub conducerea acestora, la Năsăud stăruia un spirit de îndrăsneală a revendicărilor noastre și societatea de lectură „*Virtus romana rediviva*“ a elevilor, constituită la 1870, cu activitatea ei o oglindă a năzuințelor literare de pe atunci.

Aici a început Coșbuc să-și urzească cele dintâi versuri. Dacă ar fi rămas analfabet în „căciulă și ișari“ totdeauna, s’ar fi ales din el un colăcar la nunți, un mare meșter anonim ca autorul „Mioriței“ și suflarea lui de foc s’ar fi topit în flacăra pururea primentită a folklorului nostru. Pe băncile liceului însă, impulsul conștient al creațiunii l’a cercetat de grabă și încurajat de profesorii înțelegători cari i-au ghicit de cu bună vreme talentul, la 15 ani elevul dela Năsăud, scutit de studiile științifice și mai ales de matematici pentru care nu avea nici o tragere de inimă, — cum ne-o spune dînsul, fiindcă era isgonită fantezia, — publica versuri în „Muza Someșană“. Un actual profesor universitar din Cluj, distinsul filolog N. Drăgan, a avut buna

idee să publice într'o broșură o amănunțită și interesantă dare de seamă despre activitatea literară a elevului Coșbuc în liceul dela Nă-săud, a cărui societate de lectură l'a proclamat președintele ei. În cartea acestei societăți, între anii 1882—84, când a luat bacalaureatul s'a introdus un număr considerabil de versuri de-ale lui. Sunt desigur strofe începătoare, asperități și nelămuriri destule, așa cum sunt însă, inspirații din balade populare sau reminiscențe din clasicii germani, frânturi de înțelepciune primitivă sau accente calde din imnul luminos al naturii pe care l'a cântat o viață întreagă, ele anunță pe cântărețul de mai târziu.

Smulg câteva rânduri, din „Tablou de seară“;

*Blândă rază
Lucitoare
Scânteiază
Și-o culoare
Purpurie
Se aruncă
Pe câmpie
Și pe luncă . . . ,*

E poezia lui Coșbuc în scutece, un acord avansat din „Noaptea de vară“. Ceia ce se resimte însă limpede din îndeletnicirile-i literare de pe atunci, e îndrumarea spre genul epic, pecetea de căpetenie a artei lui. O lungă poveste în versuri „Pepelea din cenușe“, voinicul care se bate cu smeul și pleacă la „sorbul pământului“, o apropiere de Prâslea lui Ispirescu, indică jocul de gânduri și imagini care se țesea în jurul tânărului rapsod. Fire de țaran, iubitoare de basm și pitoresc, cu imaginația fecundă și cu ochii înfiți în nemărginire, Coșbuc s'a înfășurat dela început în tortul argintat al mitului popular, care l'a fermecat mai întâi ca un cântec de leagăn și l'a urmărit mai târziu ca o vastă problemă de creațiune artistică. Toate l'au ajutat pe acest drum stropit cu pulbere de stele și cu arătările visului fugar. Mai întâi origina lui, vatra dela Hordou. În cenușa ei tremurau basme de veacuri spuse de oameni ai câmpului, instincte străvechi păstrate în savoarea lor originală într'o căldare de munți, pan-teismul estetic al primitivilor cald și colorat, o tainică moștenire întârziată din lumea lui Homer, într'un ascuns ungher traco-roman. Era apoi educația particulară a cărturarului ferit de toate aspectele frământărilor moderne, abstracțiunea de esență pură fără sgomot și com-

plicații, prelungirea binefăcătoare a unui basm. Toate aceste, brodându-se pe un temperament de visător deslegat de obezile realității, au dat naștere unei poezii impersonale, al cărei fond se pierdea cu vechimea lui în negura vremii, dar era susținut de mijloace artistice noi și superioare.

Coșbuc scăpat de pe băncile liceului, trecând un an și jumătate pe la Universitatea din Cluj care l'a desgustat cu atmosfera ei străină și respingătoare a gentry-lor unguri de pe atunci, s'a închis în turnul lui vrăjit și pe unde s'a dus a întins pretutindeni împărăția satului cu svon câmpenesc și cu freamăt de pădure. La Sibiu, unde s'a ocrotit la ziarul „Tribuna“ vre-o trei ani și mai bine, talentul lui precoce a început să închege într'un mănunchiu fragmentele mitului și o întreagă serie de povești în versuri a văzut lumina tiparului. E o adevărată epopee populară care a făcut școală în Ardeal, plină de imagini și culoare. În „*Isvor de apă vie, Pe pământul turcului, Blăstăm de mamă, Fata Craiului din Cetini, Fulger, Tîlîncă, Patru portărei și Crăiasa Zânelor*“, autorul lui *Pepelea din cenușe* țese mai departe firul de aur. E o năvală de eroi din basme în scrisul lui, o nomenclatură sugestivă pe lângă cea consacrată, *Trăznet bătrânul, Crai-înceținat, Tabără Împărat*, o invenție specială în conducerea acțiunii, frânturi de grai dela țară, crâmpene de înțelepciune din bătrâni și peste tot o înrudire organică cu minunatele producții ale folklorului nostru... Coșbuc s'a gândit, ne-o spune el, la un mare epos național în care să se încadreze mitologia românească și care să reoglindească ca o Iliadă sau Aeneidă însăși copilăria neamului, perioada de legendă și mister, când în intimitate cu natura se plămădea sufletul nostru. Fără îndoială că pentru rezonanța acestui trecut viziunea lui era cea mai indicată, nimeni nu s'a coborât așa de adânc în regiunile înflorite ale celuilalt tărâm, nimeni nu venea așa de departe ca dînsul.

Într'un avânt capricios al tinereții înfrigurate, într'o tensiune de nervi și într'o năvală de sânge la tâmple, tânărul de douăzeci și câțiva de ani, călător în țara basmelor, ducând cu el cine știe ce icoană „frumoasă ca un gând răzleț“, ascultând un cântec care se ridica dinlăuntru, și era chemat de patima lui, s'a lăsat prins în vrejurile norocului visat și s'a gândit la nuntă. Fiorul rapsodului a cutremurat lumea întreagă pe unde s'a plimbat mintea lui în „patru margini de pământ“. Pe toți prietenii copilăriei lui fermecate, pe toți stăpânii imaginației populare, i-a pofțit la ospăț. Și s'a întâmplat o minune. S'a pornit să alerge potop „din cât afund o mie de crăimi

ascund“, s'au urnit la glasul ciudatului vrăjitor care a scormonit din meleagurile lor împărați, feți-logofeți, porniți din „nouăzeci de țări“, crăiese și „ghinărari“ și sfetnici, ca într'un val imens de vâltoare cosmică firea întreagă

*Și s'au pornit bărboșii regi
Și sfetnicii 'nvechiți în legi,
Și patruzeci de zile întregi
Au tot nuntit . . .*

Feciorul popii din Hordou a făcut o nuntă cum n'a mai fost, balada nunții țărănești : „Nunta Zamfirei“. Ca în Teogonia lui Heriod, unde se fixează ierarchia zeilor Elladei, în poezia lui Coșbuc, cea mai strălucitoare creațiune epică a noastră, se redă cu o vigoare elementară și cu o diabolică alchimie a versului, cea mai veritabilă încarnație a mitului românesc. Admirabilul poem a fost remarcat de Maiorescu și, retipărit în „Convorbiri literare“, a consacrat gloria literară a poetului.

Pe atunci Ardealul se sbătea sub apăsarea guvernării intolerante dela Budapesta. Printre anii 80—90 ai veacului trecut, spiritul lui Coloman Tisza inaugurând opera de maghiarizare au început și protestările noastre, dar viața publică a resimțit loviturile date. Atunci ni s'a infiltrat otrava educației ungurești, cu pustiirea ei, ale cărei consecințe fatale, ca proecțiuni postume, se întrevăd și astăzi în unele divagații de ale clasei noastre conducătoare. O atmosferă de temniță intelectuală s'a așternut peste provincia năpăstuită, spiritele libere se mișcau greu sub tentaculele ei. Deasupra graniței însă pătrunsese suflul desrobitor al literaturii proaspete, care svâcnea în cugetele primitoare și fermentul ei le fructifică. Eminescu, ca un botez de foc atinsese sufletul cărturărimei ardelene, scriitori de seamă își aruncau zilnic peste baionetele neputincioase dela Predeal rețeaua fermecată a atâtor opere de artă, grăbită și sigură se modela unitatea literară, iar Bucureștii devenise în conștiința tuturor capitala culturii noastre integrale. Se va găsi oare cineva, care să ridice vălul de pe frământarea unui creier de artist din această perioadă sbuciumată și fecundă, când din Ardealul încătușat ca printr'o surdă prăvălire subterană se porneau valuri de energie spre Regatul fraților liberi, și din avântul lor impetuos să desprindă, inform și tulbure, dar măreț și conștient, preludiul strălucirilor viitoare? Pentru noi, soarele la București răsare, — acesta era în Ardeal dictonul curent, care ne scăpa ca un

mîracol de ravagiile Budapestei. Firește, în acest vîrtej de patimi, Coșbuc, mai mult ca ori care altul, simțea chemările de peste munți spre marele atelier al luminei noastre, de unde ispitele atîtor speranțe îl copleșeau în fiecare zi. Plin de visuri și de armonii, sguduit în toate fibrele de cîntecul mare al neamului, el a lăsat în urmă granița și a plecat la București pentru totdeauna. . . .

De acum, o lume nouă împrejmuie viața lui Gheorghe Coșbuc.

După firidele cu mușcată dela căsuța din satul lui, după sburdalnică veselie copilărească dela Năsăud și după planurile îndrăznețe de boem visător la redacția „Tribunei“ din Sibiu, deodată vîlmășagul de oraș mare, cu sgomot de târg și de care, șiraguri de oameni grăbiți, negoațe, indiferență, o vîltoare atît de isbitoare și de necunoscută. Desigur, dacă ar fi avut cît de puțină suplețe de târgoveț, cîteva dispoziții de tranzacții cu împrejurările, lucrul ar fi mers lesne. . .

Dar el venea ca un tip rezumativ al unei rase, n'avea concesiile de făcut, el proclamase atot puternicia satului de care gîndurile nu i s'au deslipit niciodată. Coșbuc era un inadaptabil. Dărz, îndărătnic, concentra în protestarea lui reținută, mîndria grănițerilor purtați prin atâtea lupte. În clipele cele dintîi a privit cu timiditate în jurul lui, cu oarecare nepăsare apoi, și cu o linie de amărăciune la urmă. . . În alergarea nepotolită a Capitalei cine să-l fi ocrotit pe pribeagul vînturător de rime, frate de cruce cu „Pepelea din cenușe“, dar atît de desarmat în fața vieții? O sinceră recunoaștere a talentului la început, o strângere de mînă, — lumea e atît de grăbită cu tinerii poeți — și în curînd o slujbă la minister, ajutor de inginer, dacă nu mă înșel, o răzbunare postumă a matematicelor. . .

Dar și configurația literară a anilor nouăzeci era puțin prielnic concepției lui Coșbuc. Geniul lui Eminescu își proiecta pe toată întinderea lumina orbitoare. Poezia lui asemeni unui *samum* cutropitor pîrjolise toată vegetația literară dimprejur și deasupra altarelor căzute în ruine strălucea aureola care încununa fruntea bolnavă a maestrului. O tristețe vagă stăruia peste tot, strofele lui Eminescu își picurau în inimi plîngerea lor în surdină, floarea albastră își scutura petalele ofilite și o morbidețe ostenită se răspîndea în zare. Literatura întreagă primise un aspect de doliu, decepționismul devenise o manieră artistică la modă, și un aer de spital te prindea din vitrinele librăriilor, pline de „file rupte“ și de „foi veștede“. . . În descurajarea generală care năvălise intelectualitatea românească ca o extenuare subită poate, după sfortarea pripită a trecerii noastre dela stările pa-

triarchale la civilizația occidentului, se afișau și multe dureri închipuite, teorii de import de peste Prut, alături cu atâtea doctrine de circulanță din fierberea fără răgaz a Parisului.

Toate acestea au contribuit și mai mult la izolarea lui Coșbuc. Din strigătul pestriț al bulevardelor, el se cerea în svon de miriști și pădure, iar împotriva tânguiri unanime care năpădiser literatura curentă, se ridicau instinctele de sănătate robustă moștenite din munții Bistriței. Zi cu zi se mărea distanța între el și mediu, devenise un soliloc, un singuratic cu ochii rătăciți în larg. Când l'am văzut întâia oară, — sunt vre-o două zeci de atunci, — strecurându-se pe calea Griviței, cu trupul lui uscățiv, adus puțin de spate, cu privirile pierdute sub pălăria cu borduri largi, am simțit că nu vede nimic din apropiere, n'aude nimic, că înaintează ca un iluminat cu fanatism spre o țintă care e undeva departe, foarte departe... Așa mi-l închipui că a fost dela început. Copilăria, amintirile, chipul de apostol al părintelui Sebastian, glumele dela Năsăud, mama de pe prisă, basmele cu Pipăruși și Pricolici, toate au venit cu el, toate le ducea ca o nemărturisită povară pe umerii îndoiți prea de vreme. El le alinta în fiecare ceas, la orânduia, le netezea cu patimă și cu delicatețe, se înfășura în dantelele lor ușoare, la stropoaie cu plâns și cu flori de busuioc, iar într-o zi le-a adunat una lângă alta, scumpeturi într-o ladă de zestre țărănească, minunată, cu creștături și arabescuri înflorite și le-a zis: *Balade și Idile*.

Volumul lui Coșbuc, ca un proaspăt vânt de primăvară pătruns brusc în liniștea obosită a unui iatac, a sgușuit puternic nervii discordanți dimprejur, a înviorat atmosfera, a deschis un orizont nou și a avut marele merit de a reintroduce principiul sănătății în literatura noastră. Autorul baladelor și idilelor a descins din lumea basmelor, dar a făcut popas în satul lui. Ne-a dat o luminoasă monografie poetică a satului românesc. Firește, el nu venea cu concepția de intelectual chinat a lui Eminescu, cu un sistem filosofic sau cu o doctrină socială, menite să-l facă analistul crud de fiecare clipă, nu era nici fericitul excursionist coborât din balconul caselor boerești în mijlocul unei lunci, pentru care distanța topește conturile, pipernicindu-le viața intrisecă și rezumând totul în nota decorativă, ca veselul Alexandri. Dacă poate fi vorba de vre-o influență străină, atunci clasicismul greco-roman și neo-clasicismul german i-au împrumutat din mijloacele lor, ca să-și realizeze cu mai multă înlesnire opera intuiției lui sigure și pricepute. Dar aceste înrudiri sunt și manifestările organice ale genului epic, care e partea de căpetenie a creațiunii lui. Coșbuc era înregistra-

torul obiectiv al satului, un miraculos seismograf al vieții dela țară în aspectele ei senine, idilice, cele mai potrivite cu temperamentul lui, și de altfel cele mai apropiate de caracterul fundamental al poporului nostru. Din primul lui volum ca și din celelalte, *Fire de tort*, *Din ziarul unui Pierde-Vară* și *Cântece de Vitejie*, menținute toate în aceeași înlanțuire programatică, ca dintr'o subtilă monografie s'ar putea reconstrui psihologia unui sat în toate ipostazele ei. Zugrăvind acest microcosm, *pars pro toto*, poetul ne dă însuși tabloul sintetic al neamului.

Cântarea lui se desfășură în imnul vast al naturii.

Pe seama lui Coșbuc însă, natura are o specială semnificare. Ea nu e cadrul pentru un sentiment subiectiv, decorul care se atașează propriei frământări a autorului. Ea trăiește pentru sine, imens laboratoriu de supremă orânduire, în care omul e un element subordonat slujind o țință a ei, asemeni unei stânci, unui copac, sau unui fulger care despică văzduhul. Nimic din egocentrismul maladiv al liricei moderne, care în tremurul unei frunze nu vede decât radiațiunea unei dureri dinăuntru. Poezia lui Coșbuc e o harfă eoliană, pe care natura cântă în dragă voce. E concepția omului dela țară, în intimitate străveche cu cerul și pământul, de aceia pulsațiile viei, multitudinea de senzații. panteismul estetic care se revarsă din aceste pagini pline de mișcare. Fiecare anotimp își desfășoară bogățiile prodigioase ce se risipesc sub ochii noștri, stropite cu pulbere de aur. E o încrucișare de forțe ascunse, un uriaș erotism al firii, o măreață învălmășeală de energii active, printre care omul apare ca un atom ce se pierde în infinit.

*Priveam fără de țință'n sus
Intr'o sălbatecă splendoare,
Vedeam Ceahlăul la Apus,
Depart'e'n zări albastre dus,
Un uriaș cu fruntea'n soare
De pază țării noastre pus...
Și ca o taină călătoare
Un nor cu muntele vecin
Plutea'ntr'acest imens senin
Și n'avea aripi să mai sboare,
Și tot văzduhul era plin
De cântece ciripitoare.
Privirile de farmec bete
Mi le-am întors către pământ,*

*Și spicele jucau în vânt
Ca'n horă dup'un vesel cânt
Copilele cu blonde plete,
Când saltă largul lor veșmânt.*

Poetul privea „fără țintă“, zice el, dar ținta era priveliștea însăși, o strălucită apoteoză.

Astfel pe o claviatură largă cântecul naturii se împletește răsunător. Peisaje, icoane răslețe, detalii intime se înșiră într'un caleidoscop pitoresc și delicat. Apropierea dintre om și natură îi face să se confunde, minunile ei se personifică și iau înfățișări de ființe rustice, calde, sănătoase, rumene, comunicative. *Seara* e o fată, *soarele* flăcău *vântul* holtei șiret, *vara* femei robustă, *Prahova* fecioară năvalnică. Toate-și vorbesc, se agită, se hârjonesc, își spun păsul, își strigă durerea lor. Din când în când fâșii de întuneric cad pe câmpul plin de soare, orizontul se întunecă, negurile se întretae brusc, furtunile se încaeră și grindina aspră lovește pământul din care țâșnesc mugete înfricoșate... Orchestra unui vifor în codru, sbuciumul uriaș al adâncurilor, stâncile care se despică, apar cu o putere elementară zugeră plastic și lapidar ca în *Cartea Facerii*, toate supuse unei veșnice și chibzuite rotiri în care astri, plângeri, sori, stele, purced după o tainică poruncă de sus, căci...

— *La Dumnezeu*

Sunt toate câte sunt să fie...

Și...

— *Tu laudă mereu*

Suflete, pe Domnul...

În această horă nesfârșită a naturii se înșirue și oameni cu ochii limpezi, glumeți, cuvincioși, iubitori de snoave, cucernici, răbdurii, știutori de dreptul lor și turbați ca marea înviforată când nedreptatea le-a umplut paharul. Sunt țărani noștri pe care Coșbuc, solul lor, ni-i arată într'o lungă și variată apologie. Ei vin dela muncă seara hăulind, când carele scârțae și fumul ese alene din cămin, ei iubesc, ei cântă, ei se sbat, se duc la război și mor făcând trei cruci, iar peste oasele lor crește iarba verde ca o binecuvântare de sus. E o oglindă senină a sufletului dela țară în aceste strofe vioaie, pe care criticii le vor drămui, vor descifra din ele o erotică populară cu toată gama ei de simțire, vor cântări măestría alcătuirilor epice dela povestirile sprintene țărănești până la evocările arhaice ale trecutului

istoric, toate în cea mai românească limbă și cu o particulară porzodie, cu o structură de vers când turnată în bronz, când gravă ca un dangăt de clopot în ceasul morții, când ușoară și fină ca un picurat de fluer păstoresc în pacea adormită a unei păduri. Credincios și neînduplecat cântăreț al satului, el îmbracă în haina, în obiceiurile și în graiul lui, scene smulse din negura veacurilor, file de cronici și pagini de istorie, pretutindeni cu o rară intuiție de artist, făcând să vorbească sufletul nostru, fie că încalecă Ștefănița Vodă, fie că dela Muselim Selo rănitul trimite carte acasă la ai săi. Mai mult, chiar și eroii din basme se îmbracă țărănește, înțelepciunea lor e a poporului, până și ritualul mortuar păstrează formele consacrate din vechime.

Fulger moare, e plâns și îngropat țărănește :

*Pe piept, colac de grâu de-un an,
Și 'n loc de galben buzdugan
Făclii de ceară ți-au făcut,
In dreapta cea fără temut,
Și'n mâna care poartă scut,
Ți-au pus un ban.*

*Cu făclioara pe-unde treci
Dai zare negrelor poteci
In noaptea largului pustiu,
Iar banu-i vamă peste râu,
Merinde ai colac de grâu
Pe-un drum de veci.*

Nu e nici o mirare că urmărind astfel un popor în toate cărările lui, el i-a deslegat taine adânci și a prins pe alocuri adevăruri mari din însăși ființa lui, dându-ne poezii rezumative cum e *Doina*, o cântare a cântărilor noastre de totdeauna.

Viața în acest timp, ca o perfidă ursitoare din baladele lui, i-a luat pe rând măcinașul energiilor zilnice. Coșbuc s'a risipit înainte. Munca lui literară tumultuoasă la început a urmat într'o continuitate neînteruptă. A tradus *Aeneida*, l'a atras fluviul larg al lui Homer, cu splendorile lui întinse. A scris „Povestea unei Coroane de oțel“ și „Războiul nostru pentru Neatârnavă“, tâlcuit pe înțelesul tuturor. Spirit militant a început să-și propage credințele la reviste, pe care le-a redactat alături cu alții. Literatura pe atunci apărea ca un apostolat.

Scriitorul credea în misiunea lui de reprezentat ales al unui neam, el se ivea pe arena de luptă de câte ori o mare problemă preocupa mulțimea. Pleiada Caragiale-Delavrancea-Vlahuță, dispărută prea de vreme dintre noi, într'o nobilă solidaritate răscolea valuri agitate în opinia publică, păstrând însă pe seama scrisului un respect religios, menținând totdeauna scrupulele onestității artistice și prestigiul de atelier. Coșbuc se frământa alături de ei. Mi-a fost dat adese să-l văd în casa lui Vlahuță, unde în vecinătatea pânzelor lui Grigorescu se rosteau judecăți și se înfiripau planuri, se încrucișau gânduri și se comentau teorii, fie că le rostea amfitrionul cu fraza lui sacadată de meșter socotitor, fie că într'o împletitură de fulgere, Caragiale își asvârlea în fața noastră verva orbitoare. Coșbuc cu buzele strânse îndărătnic, în ochi cu o strălucire pătimeșe care îi lumina fruntea largă de filosof antic, vorbea rar și apăsător. Ne aducea snoave din călătoriile lui de la țară, din nenumăratele rătăcirii cu trenul cu care pleca fără țință, diseca încet o chestiune de filologie. Curând însă se cufunda în tăcere, toată figura i se muia în melancolie și cădea pe gânduri. Abia după miezul nopții se scutura de apatia lui obișnuită, cuvântul îi era mai pripit, colțul gurei îi tresărea de un tic nervos și o fosforescență stranie i se ivea în pupilele aprinse. Nu, atunci nu mai era modestul referendar dela Minister, cu timiditatea stângace a săteanului desconcentrat. O deplină conștiință a propriei valori îi ridica fruntea și vorba lui se desfăcea în fraze scurte, rezezi, sentențioase. Ne vorbea de cei din umbra satelor, de obida lor, de politicianii venali, de sub-prefecți nebuni, de suprema dreptate care se așteaptă acolo jos, și de grozava judecată din urmă. Mi se părea atunci că din noaptea asupririi noastre seculare țâșnesc accentele lui de revoltă ca niște pumnale ascuțite care se înfig în carne. Atunci ne mijă pe dinaintea ochilor caerul de foc din care se smulgeu „firele de tort”, și doina lui, doina noastră, ne înfiora în creștet:

*Când știi haiduci în codru
Te prinzi cu ei fârtat,
Le-arăți poteci ascunse
Pe stânci le așterni tu pat,
Când pun picioru'n scară
Ții roibul lor de frâu!
Grăbit când prind ei pușca
Scoți plumbii dela brâu:
Iar când ochesc cu hohot*

*Tu râzi, căci plumbii moi
S'au dus deadrept în pieptul
Spurcatului ciocoi.*

Coșbuc n'a rămas până la sfârșitul vieții sale numai un poet al idilelor dela țară. Literatura întreagă de altfel și-a dat tributul ei pentru înfăptuirea revendicărilor populare. E un interesant fenomen, cum într'o vreme când concepția politică diriguitoare din România modernă, părăsind principiile democrației ideologilor dela 1848 și-a strămutat punctul de gravitațiune la oraș, având ca ultim scop crearea repede prin orice mijloace a unei burghezii românești, într'o vreme când în mecanismul vieții de stat masele nu-și aveau greutatea lor, scriitorii și artiștii noștri nu s'au despărțit de țăran și l'au urmat în toate nenorocirile lui. În deceniile din urmă ale istoriei noastre contemporane, literatura și arta s'au refugiat la țară și aproape singurul lor subiect a fost acest om al pământului.

Este, desigur o înaltă justificare pe seama lor, faptul că mai târziu conștiința obștească le-a verificat unanim intuiția și că în bătaia tunurilor, în zile de cumplită restriște, realitatea s'a desprins așa cum au văzut-o acei care mânuind un penel, o daltă, ori un condei, au crezut în torentul energiiilor populare. Este nu numai o confirmare a caracterului profetic pe care l'a avut totdeauna o operă de artă, este târzia revenire și o recunoaștere a legitimității artiștilor în afirmarea marilor adevăruri ale neamului.

Coșbuc, poate în mai mare măsură decât ori care altul, a slujit această idee. Pentru dânsul dezrobirea satelor era mai mult decât o problemă de ordin literar, era o convingere fanatică de luptător. În măsura ce se depărta de viața patriarhală, el, orășanul deplasat, simțea și umbrele care fâlfâiau departe. Deodată cu perspectiva distanței a început să înregistreze realitatea. Ca alungate de un duh rău se dedeau la o parte viziunile fermecate, fugeau ielele și glumele, ca să-i apară înaintea chipul stors de vlagă al muncitorului trudit, rezemat pe coarnele unui plug, care ară pentru alții.

*Și galben, române, ți-e steagul,
Iar galbenul spune de voi,
De cei dela pluguri, țăranii,
Voi galbeni de foame sârmanii,
De boale purtate cu anii . . .*

Și toată nedejde-a-i la voi.

Cum să nu se fi cutremurat de groaznică arătare, el, apologetul vrăjilor idilice, smuls din feeria unui vis frumos și asvârlit în fața tabloului brutal de mizerie și neomenie?

întrebări de conștiință l'au năvălit, protestarea i-a sguudit toate fibrele, a fixat răspunderi, a pipăit rănile, a scormonit răul cu întreaga otravă a lui și atunci din demnitatea lui sbicuită, din dragostea lui înfrigurată pentru cei care l'au trimis în lume, ca un țipăt desnădăduit ca o trâmbiță de alarmă, ca un program de luptă, s'a încheșat cântecul furtunos:

*Voi ce aveți îngropat aici?
Voi grâu? Dar noi strămoși și tați
Noi mame și surori și frați!
In lături venetici!*

*Pământul nostru-i scump și sfânt
Căci el ni-i leagăn și mormânt:
Cu sânge cald l'am apărat
Și câte ape l'au udat
Sunt numai lacrimi ce-am vărsat:
Noi vrem pământ!*

Spre gloria poetului și spre binele tuturor, trâmbița s'a auzit și o largă transformare a intervenit în structura țării.

Pentru Coșbuc satisfacția a venit prea târziu, el a concretizat însă cel dintâiu într'o superioară formă artistică, nevoia acestei transformări.

În vuetul orașului în care s'a zămislit euritmia versurilor sonore, el mai purta cu sine un fir ascuns, o neîntreruptă chemare pasionată, puternică. Era dragostea de ai lui, rămași acasă, acolo în înfundătura dela Hordou, dorul de Năsăudul copilăriei cu grănițerii și cu plopii, erau amintirile ce se deslipeau din neguri și îi băteau la geam în nopți de insomnie. Ce crize, ce sbuciumări se vor fi deslănțuit în acest suflet delicat purtat în pribegie, ce valuri de îndoieli îl vor fi străbătut în saltul vertiginos care l'a dus dela dascălul Tănăsucă până la filosofia sanscrită și la terzinele lui Dante? De câte ori nu va fi privit înapoi, de câte ori nu l'a oprit în drum pâlparea sângelui din vine, de câte ori nu l'au durut poverile misterioase ale moștenirii din strămoși? În astfel de clipe, optimismul lui țărănesc cădea înfrânt:

*Mai trăești și-ți merge bine
Vechi străjer, nu m'ai uitat?
E de mult de când n'am stat,
Ulmule, sub tine.*

*Tot aici? Amar e gândul
Veșnic nemișcat să stai:
Vezi de-atunci eu alergai,
Lumile dearându!.*

*Ce te miri? Eu vin fârtate
Trist așa, și liniștit —
Sunt bătrân! M'au obosit
Căile-alergate.*

*Tu cântai și-n depărtare
Eu priveam răsând pe lunci,
Cum m'am cumințit de-atunci,
Râd așa de-arare!..*

Cu cât se strângea mai tare cercul orașului împrejurul lui, cu atât mai des îl cercetau vedeniile de demult ca o blândă muștrare une-ori, ca o adiere caldă și binefăcătoare câte odată:

*In vaduri ape repezi curg
Și vuet dau în vale,
Iar plopi în umedul amurg
Doinesc eterna jale.
Pe malul apei se'mpletesc
Cărări ce duc la moară,
Acolo, mamă, te zăresc
Pe tine 'ntr'o căscioară.*

Coșbuc se gândea acasă cu stăruință, cu patimă. Nu numai că nu era desrădăcinatul care și-ar fi ucis trecutul, dar își scurgea viața de fiecare clipă din acest trecut, era o fire conservatoare, ale cărei rădăcini erau mai puternice decât copacul însuși. El era ardeleanul nădesfăcut de glia lui, desigur nu în sensul barbar și inoportun al unui regionalism miop scos la suprafață une-ori în zilele noastre de către drumeți întârziați ai școlilor ungurești, pe care sunt sigur că s'ar însărcina bucuros să-i scuture și să-i treacă prin botezul unității de suflet așa cum a cântat-o el, dar ardelean prin strânsa legătură cu toată comoara de simțire a acestui minunat colț de pământ. În inte-

riorul lui dela București alături de o soție devotată și de un copil admirabil, pe care îl iubea cu o dragoste fanatică de părinte, era o atmosferă de simplitate și cuviință severă, ca în vrednicile familii ale vechilor dascăli ardeleni, podoaba intelectualității noastre de eri. Ardealul l'a tulburat încontinuu cu toate problemele lui culturale și politice. Le urmărea cu pricepere și devotament. La procesul Memorandului din Cluj studenții dela București au venit cu poezia lui „In opresores“ răspândite pe foi volante miilor de asistenți, un patetic strigăt al iredenței noastre:

*Dumnezeu ni-e 'ntr'ajutor,
Dacă și el e de-al lor
Nu-l mai vrem ocrotitor,
Ne înfrățim cu iadul!*

Granița, Coșbuc n'o mai putea trece înapoi, nu se prezentase la serviciul militar și contă ca dezertor din armata austriacă. Se ducea însă în fiecare vară la Predeal și când îl vedeam la București, toamna, ne spunea cu un zâmbet obosit că a fost până la stâlpul de frontieră și că l-a alungat de acolo, un jandarm cu pene de cocoș. Ce furtuni mute vor fi bătut atunci în adâncurile din care au țâșnit accentele sumbre de baladă? Abia prin anii 1910, o amnestie colectivă i-a deschis poarta. Cu cel dintâi tren s'a dus la Năsăud, și apoi înfrigurat a luat centrele noastre de-arândul. Mi-aduc aminte la Sibiu, când a călcat întâi după 20 și câțiva de ani, palid, bolnav, neurastenic, copleșit de amintirile tinereții, voluptatea revederii îl durea. Se nemerise tocmai o serbare culturală, lume dimprejur era adunată într'o sală de conferințe. Mi-a cerut să-l duc acolo, fără să suflăm un cuvânt. L-am dus. S'a retras într'un colț de balcon și s'a pitit să nu-l vadă nimeni. Privea cu un tremur de pleoape în toate părțile, la țărani din Rășinari, la costumele dela Săliște, la ceata de preoți, brâne albastre, brâne roșii... O mișcare s'a produs subit în sală, cineva l'a recunoscut, lumea întreagă s'a ridicat în picioare să-l vadă, să-l aclame. Deodată, un glas pe popă trăgănat a început cântecul și într'o clipă femei, bărbați, copii s'au asociat și a cântat toată lumea, și cânta și el plângând:

*Pe umeri pletele-i curg râu,
Mlădie ca un spic de grâu
Atâta mi-e de dragă...*

În inima lui Coșbuc a svâcnit cu putere idealul împlinirii hota-

relor. In poezia lui *Spadă și Corăbii*, dedicată A. S. Principelui Carol, pe vremea când mic copil îl vedea jucându-se în grădina Castelului Peleş, el întrevede sfârșitul luminos de epopee.

Cu glas de prooroc, despică taina vremurilor :

*Și eu, și-acei, ce pe a vieții cale
De patru ori făcurăm drum mai lung
Decât al tău, mai pot spera s'ajung
Să văd pe culmi isbânda vieții tale?
Tu crești acum voinic, și Dumnezeu
De nu-i mâhnit pe noi ca să ne bată
Cu ce-a știut mai aspru el vre-odată
Să ba'un neam, — vai, neam român al meu,
De ce chiar tu să ai o judecată
Așa de grea? — de nu-i mâhnit pe noi,
Cu bine-ți va spori 'ndelung și anii,
Cu braț voinic îți vei opri dușmanii
Și'n lupte vei conduce-ostași eroi.
Visăm și noi, visăm de mult voinicul
Ursit să scape-o fată de 'mpărat,
Cum Făt-frumos ursit a fost s'o scape.
El iar o să ridice-un neam furat
De-ai său dușmani, și-aproape aruncat
Subt bulgării 'nmormântătoarei sape.
Veni-va el și peste munți și ape
Sumeș, va stăpâni in vest și'n ost
In inimă-mi o știu, o știu eu bine!*

.....
*Și va veni și-un timp dorit,
Când cele 'nguste-și vor mări cuprinsul,
Când cele ce-au fost joc vor fi 'ntradinsul
Și nu ne va 'ngrădi 'n puteri învinsul
Șirag de munți,*

*Tu Rege, prea mărit,
Al vremilor de-atunci, Tu, mândre nume,
Voi fi'n mormânt cu suflet tresărit
Știind că'n lupte porți cumplite săbii
Și drum măreș Tu dai schimbatei sorți,
Că-n larg pe Pontul Euxin Tu porți
Unite'n stol puternice corăbii.*

Minunea visului s'a împlinit, Coșbuc însă și-a profetit și prăbușirea lui, el n'a mai fost să cânte isbânda, balada cea din urmă.

Viforul năprasnic l-a frânt lângă groapa copilului lui, în zilele de umilință, când Bucureștii gemea sub călcâiul invaziei dușmane, și când poetul rătăcea ca un spectru din „Infernul“ lui Dante, cu ai cărui fiori și-a încins ani îndelungați tâmplele cărunte.

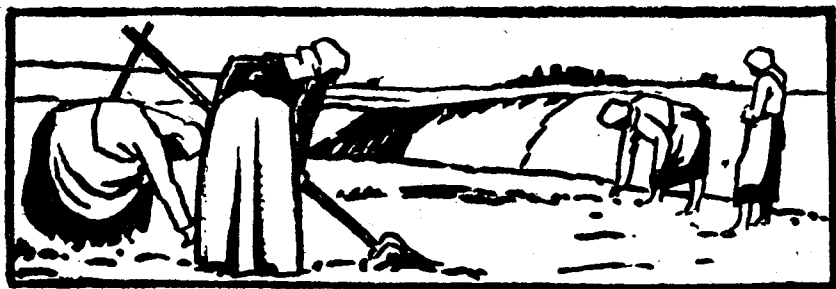
Ce-a fost Coșbuc în evoluția noastră literară? Să ne-o spună el:

*Sunt suflet în sufletul neamului meu
Și-i cânt bucuria și-amarul.*

Noi stăm smeriți în fața geniului creator al neamului, care și-a răscumpărat cu jertfe actul de justiție de care s'a împărtășit, și-acum când stăruie înaintea noastră umbra lui Gheorghe Coșbuc, îi închinăm și ei cuvintele scrise pe mormântul marelui florentin în biserica Santa Croce:

Onorate l'altissimo poeta!

Cartea

Pe nepoată-mea Florica am abonat-o la gazeta. De citit, o citesc părinții ei, fiindcă ea e așa de mică, încât e departe încă de a fi pătruns în misterele abecedarului. Dar mi-am zis că poate-o avea noroc, și cum gazetele acuma dau tot felul de premii abonaților, va cădea, te miri, și pe numele ei vr'o giuvaerică, vr'o garnitură de mobile, ori, te pomenești, poate chiar o vilă la Sinaia... Iată, ori-cum, un mijloc puțin costisitor pentru un moș sărac, ca să contribuie la zestrea nepoatei sale, cu... iluzii.

Florica însă nu știe de toate acestea; iluziile, la cari zâmbim, sunt pentru noi aștia mai în vârstă. Ea, când vine factorul cu gazeta, îl întâmpină la ușă, o ia, o strânge la piept cu amândouă mânușițele, și înainte de a o da spre citire mamei sale, șoptește tainic: — „*caltea!*”

Mă uit la dânsa, și șoapta aceasta, spusă cu ochi mari, serioși, strângerea aceasta, evlavioasă par'că, a hârtiei tipărite împăturate în patru, deșteaptă vechi adieri de simțiri proaspete, tinerești, în inima mea bătrână.

Cartea, — închid ochii și-mi aduc aminte. Ce sfântă dragoste am avut, de când pot să mă știu, pentru obiectele acestea ciudate, misterioase, în cari simțiam instinctiv că se cuprinde ceva mai mult decât arăta exteriorul lor. Acolo s'ascundea ceva, și ghiceam eu că nu e tot aceea cu ce puteam cunoaște și experimenta în tot cuprinsul odăilor înșirate în jurul și dea-lungul coridorului. Un scaun, o canapea, un dulap, icoane, glastre cu flori, covoare, căminuri, mici nimicuri pe etajere; albumuri cu chipurile bunicilor, nașilor, rudelor, cunoșcuților; jucăriile chiar, cu cari bunii mei părinți căutau să-mi mai astâmpere sburdălnicia, — nici un secret n'aveau, nu puteau păstra pentru mine. Pe toate părțile le cunoșteam; — oglinzi am spart destule, ca să mă încredințez nu e nimica îndărătul lor; — vedeam cum, învărtind de manivelă, oile cari se perândau, cu labele lipite pe o fâșie de pânză, se întorceau, cu capetele în jos pe dedesubt, și reapăreau aceleași pe dinaintea peisagiului de carton, în vreme ce o roată atingând două

coarde de oțel închipuia sunetele talangelor; n'ci chiar mecanismul isbirii brațelor cu tipsii ale paiaței, prin simpla apăsare pe scânduricea de sub haina roșie dela piept, nu-mi rămăsese ascuns, după mai multe experiențe care costase tot atâtea exemplare din curioasa jucărie...

Dar cartea!

Stam înaintea dulapului a cărui comoară nu-mi era dat s'o contemplez decât în parte, prin geamurile ușilor la marginea cărora abia ajungeam înălțându-mă în vârful degetelor. Iar când pentru întâia oră am putut avea și eu în mâinile mele o *calte*, aceasta a fost bucuria mea cea mai mare. — și a fost cea dintâi jucărie pe care n'am stricat-o.

Una din cele dintâi dureri niari ale vieții mele — îmi aduc iarăș aminte, — a fost când băieții răi mi-au furat dintre cărțile de școală o culegere de versuri pe cari le scrisese fratele meu mai mare și mi-o dăruise mie, după ce o dăduse la singurul legător din orașel să o strângă în două scoarțe de o naivă pestrițătură. Toată averea mea, care se urca până la zece creițari, aș fi dat-o ca să-mi pot redobândi cartea. Dar în zadar. Ea nu mai era. Nu ca să vadă ce era înăuntru, băieții cei răi o sfășiaseră, — și eu am plâns ca după un mort iubit.

A fost o dragoste care nu m'a mai părăsit nici odată. Mai târziu, când eram în gazdă la un profesor, de câte ori treceam prin odaia lui de lucru, dulapul lui de cărți mă atrăgea, cu o ispită de voluptate nespusă. Am pândit o zi de sărbătoare când eram singur, și am cutezat. O comoară era acolo. Cu mâini înfrigurate am scos cărțile, ca să-mi aleg una pe care s'o iau, s'o ascund sub căpătâi, și după ce voiu fi citit-o noaptea în taină la lumina lămpii s'o pun la loc și, când voiu mai avea noroc, să scot alta. Alegerea mi-a fost grea; am întârziat acolo, și când gazda întorcându-se a dat peste mine, am rămas uluit și rușinat, ca un hoț prins asupra faptului.

Profesorul meu era un om detreabă, și mi-a dat apoi voie, sub supravegherea și sfatul lui, să scot, din mica-i bibliotecă, pe rând, cărțile ce se puteau potrivi pentru vârsta mea.

Poate oare să fie o dragoste despre care să nu vie nici odată o clipă de îndoială în inima ta, — nici odată, un singur moment să nu-ți zici că poate ar fi fost mai bine să nu te dai ei cu totul, prins fără scăpare? Oare nu e mai bine să tragi brazda în pământ cu plugul, să te uiți la cer și să aștepti de acolo binecuvântarea muncii tale fără pă sare de frământările ce-și găsesc icoana în cărți, și așteptând din ele numai ceea ce te poate atinge de-adreptul în viața ta tihnită și măsurată după trebuințele ei nemijlocite?

Ce se alege din toate?

Astăzi când mă gândesc la drăguța culegere de versuri legată în scoarțe pestrițe, — la cărțile de povestiri din biblioteca bunului meu profesor, — nu știu dacă aș mai risca zece creițari sau rușinea unei surprinderi asupra unei efracțiuni, ca să le mai pot avea. Căci astăzi știu, ceea ce nu puteam vedea atunci, că și cartea uneori, ca și

paița cu tîpsiile, dacă închide între scoarțele ei adesea mecanisme minunate, — alteori, când o deschizi, nu vezi curgând din ea decât tărățe.

Și totuși, — e o patimă fără leac. Te gîndești să ai odihnă, să scapi de chinul ce chinuiește pe atîția gînditori, cari te chinuiesc, la rîndu-le, cu gîndurile lor... Și nu poți.

Așa s'a înstăpînit cartea pe gîndurile tale, — încît numai ea, ea singură de-acuma, poate să-ți mai dea liniștea și odihna ce este prea tîrziu să le mai cauți în altă parte.

Cartea! Cel dintîi, singurul și ultimul tău prieten. S'alegi între ele, — atîta ți-a mai rămas. Mai de mult, le iubeam pe toate; astăzi iubesc puține, dar puțin, în afară de ele, mi-a mai rămas de iubit.

Cărți am scris pe urmă, scriu și eu. Mă uit la ele. Nu blestema! Ai închis acolo ce-a fost mai bun din tine... Numai atît a fost? Iată iarăș gîndul care te chinuiește. Cui îi trebuiești gîndurile tale?...

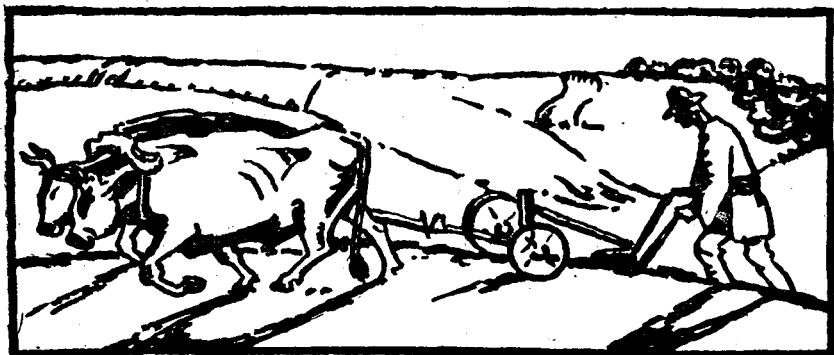
Poate vor mai fi ochi lacomi cari să-ți jinduiască și această carte a ta, mâini înfrigurate cari să-i răvășească filele... Cine știe? — Ș'apoi, aruncarea într'un colț, — praf și uitare îngrămădindu-se peste ele, de-apururi.

Câte din cărțile cari s'au scris trăiesc cu adevărat? Și cîtă va fi viața lor, a fiecăruia în parte și a tuturor împreună? — Praf și uitare!

Ei, e o inimă bătrână care vorbește. Dar Florico, tu, care e soarta ce te așteaptă? Eu nu pot să știu. Toată sfîtoșenia din cărți, acest lucru nu poate să mi-l spuie. Când te văd strîngînd, cu o patimă poate prevestitoare, *caltea* la sînul tău fraged, neștiutor, îmi zic, și mă tem, ca nu cumva, scris să-ți fie și ție, să te pierzi în flacăra mistuitoare, în care atîția fluturi omenești își ard aripile și iluziile... Eu ce să-ți doresc? Farmecul vieți stă în multe; e farmec și în viața cea mai chinuită.

Cum ți-o fi scris și ție, mica mea. Până una-alta, îți urează moșul, ca ție să-ți aducă mai mult noroc *caltea*, decît i-a putut aduce lui...

ION GORUN

Administrațiunea noastră

— Câteva constatări —

Noi, ardelenii cu greu ne împăcăm cu lucruri pe cari nu le-am mai văzut și nu le cunoștem noima; dacă acestea se creiază sub ochii noștri, ne resemnăm și așteptăm să le vedem urmările.

Cunoșteam până mai eri-alaltăeri sub alt raport vieța de stat, educația noastră cetățenească și simțul de drept se nutria din alte izvoare, iar astăzi suntem în mod fatal constrânși să analizăm tot ceea ce vedem că se întâmplă și să comparăm cu ceea ce a fost. Concluziile acestei operațiuni de continuă comparațiune nu sunt pretutindeni favorabile noiei stări de lucruri.

Vom examina unele din aceste fenomene ciudate, cari dacă existau și pe vremea veche, erau atunci niște „aparitii izolate“, despre care marele public de abia avea cunoștința. Astăzi însă aceste curiozități de altă dată fac parte dintr'un sistem.

Iată câteva:

Tot al treilea om din fruntea unui serviciu public este: — delegat, director-delegat, director regional-delegat, revizor delegat, care ține locul titularilor inspectori, directori, revizori.

Ba avem cazuri recente, în cari titularii au fost constrânși să renunțe la drepturile lor de titulari și să accepte a fi deocamdată la post, dar „cu delegație“.

Ceea ce înseamnă, că *stabilitatea* unui șef de serviciu public repugnă principiului actual de guvernământ, care tinde să-și bazeze existența sa pe fluctuațiile administrațiunii și nici decum pe statornicia ei.

Tendința aceasta de a face întreagă administrația dependentă de voința centrului, o dovedește și împrejurarea că astăzi nici un director de școală, nici un revizor sau director regional, definitiv constituit, nu

mai e sigur de situația sa, și nu știe ceasul când va trebui să plece ca să facă loc altuia, care așteaptă impacient la ușă. (Vezi cazul dela Târgu-Murăș).

Cu un cuvânt, un singur punct fix este în țara aceasta — pă-mântul pe care stăm.

Partea tragică pentru noi a chestiunii este, că suntem constrânși să începem încă odată lupta pentru stabilizarea administrațiunii și să asistăm la inaugurarea unui proces, pe care l'am lichidat deodată cu absolutismul austriac.

Va trebui să scoatem din arhivele prăfuite argumentele de pe vremuri, să dovedim, că numai în stabilitatea funcționarilor este che-zășia creării unui corp funcționăresc bine pregătit, instruit și devotat, care dacă e conștient de îndatoririle sale, vrea să fie sigur și de carieră și de existența la care are dreptul. Va trebui să dovedim pas cu pas, cu istoria unei jumătăți de secol, că stabilitatea corpului funcțio-năresc a creat aici o stare occidentală, care *in partea ei tehnică* nu a lăsat nimic de dorit pentru guvernării de atunci.

Va trebui să argumentăm, că „delegațiile“ de pe vremuri se refereau la cazuri excepționale, unde delegația era exercitată de un comisar mini-sterial, guvernial sau regal după natura cauzelor ce reclamau o intervenție grabnică a statului. Dar aparatul administrativ al statului era deus exclusiv în mâinile funcționarilor, cari pe lângă răspunderea oficială, mai dădeau dovadă și de râvnă și ambiție, ca acela să devină cât mai civilizată și cât mai apropiată de așteptările generale.

Va trebui să documentăm, că din feliul de a governa prin dele-gați și oameni improvizați nu are nici țara, nici delegatul și nici chiar politica de partid vre-un folos.

Căci, ce poate aștepta țara dela un om, căruia i s'a încredințat o stare de lucruri, și căruia îi trebuie ani pentru a le cunoaște ba-rem la suprafață, fără a le putea adânci? Și cine plătește între timp desorientarea, de care suferă dl delegat, dacă nu văduva de învățător cu șase orfani, care așteaptă zădarnic după pensia minusculă, funcțio-narul destituit fără vină din slujbă, școala care nu are combustibil sau internatul lăsat neaprovizionat?

Câștigă oare delegatul, care în momentul preluării serviciului e pe deplin convins că noul post, pentru dânsul nu e nici carieră, nici pâinea de toate zilele? Sau poate diurnele îl ademenesc, cari de regulă nu-i ajung ca să-și acopere cheltuelile zilnice? Ori ambiția de a face lucruri mari, extraordinare, de cari să se vorbească în istorie?

Căci ce-ți va folosi ție toată truda, toată risipa de nervi, de in-teligență, când știi, că mâine-poimâine ai plecat din delegație și nu-ți vei vedea niciodată rodul ostenelelor tale? Iar ceice îți urmează în slujbă se vor îngriji ca să suprime tot ce tu ai inițiat, ca nu cumva gloria numelui tău să întunece pe al acelora cari vin după tine.

Dar, vor zice mulți, totul e chestiune politică. Fiecare guveru vrea să aibă administrația în mână, nu numai în serviciul public, dar și în toiul alegerilor.

Iluzii deșarte.

Aș vrea să știu, care guvern, nu are administrația în mână?

La noi dincoace de Carpați, administrația era demult la adăpostul fluctuațiilor politice, prin garanții susținute de toate legislațiile, dar n'a existat un guvern, la dispoziția căruia să nu se pună cu întreg aparatul de care dispunea. Și a făcut aceasta nu de teama persecuțiilor, ci dintr'un impuls de logică și dintr'o rațiune de stat. Căci dacă funcționarii nu vor fi alătura de guvernul legal, pe cine se va baza atunci ordinea existentă? Dar e altceva a argumenta cu logica, și altceva e teoarea, ca mijloc de iubire a deaproapelui. Alte rezultate vei culege de pe urma argumentării cu rațiunea de stat și alte sunt urmările violenței aplicată într'o lume de intelectuali.

Nu folosește deci nimănui sistemul de delegații, de administrație improvizată, nici țării, nici particularilor, nici interesului politic.

De ce se menține deci?

De ce amărăți zilele oamenilor noștri de „dincoace“, cari au crezut cândva, că e de datoria lor patriotică, să-și părăsească posturile avute, să-și desființeze casa, gospodăria, pentru un loc de director la stat, să plece, să deschidă și înființeze școli, să organizeze învățământul, cu râvna și fanatismul, de care numai un însuflețit cetățean al unei țări unite e capabil, sub vraja unor zile istorice?

Au venit cu toții, chemați, să dea mână de ajutor noului stat. Au venit cei mai buni, cei dintâi al căror nume a însemnat ceva în Ardeal. Au venit fiindcă au crezut că legea e lege și logica e logică. Cei mai mulți au plecat la posturile lor, fără să mai aștepte decretule și formele legale, mânați de înflăcărarea unui patriotism cald, ca să creeze, să organizeze, să lucreze.

Cine ar fi crezut, că după cinci ani de muncă titanică, o să vină într'o bună zi decretul, prin care șeful unui învățământ, sau directorul unei școli este invitat să părăsească postul și să'l predea delegatului care s'a prezentat pentru preluarea postului? Ați fi părăsit voi dacă prevedeați aceasta, posturile voastre dela Blaj, Brașov, Beiuș sau Năsăud? Și ați fi preferit, ca după munca voastră desinteresată și cu adevărat patriotică să treceți prin furcile caudine prin cari treceți astăzi după cinci ani?

Voi ați fost victimele credinței voastre. Ați crezut că puterea legii, că numele vostru de vechi cărturari și luptători ai Ardealului, vă va scuti de multele insuficiențe de forme, vouă necunoscute, și de consecințele acestora.

Ați voit să deschideți o pagină nouă în analele institutului care să vă glorifice activitatea voastră de directori și v'ați înșelat.

Decepția voastră e justificată, dar nu poate fi mai tare decât credința, care vă spune că o să fie mai bine.

* * *

Un bun prietin din vechiul Regat îmi spunea:

— Cunosc o doamnă, care are un post de profesoară și de douăzeci de ani nu s'a prezentat la catedră.

— ?

— Da. A fost meru în concediu. În fiecare an, își cere concediu. Cunosc concediu de boală, de recreație, de studiu... Dar concediu de douăzeci ani nu cunosc. Nu am avut ocaziunea să controlez cazul, dar nici nu mă interesează.

Îl cred verosimil, fiindcă am avut destule alte cazuri, când noul numit la vre-un important post, se prezenta a doua zi cu un concediu de un an pentru Paris.

Era vorba de doctorat. Iar dintr'un an se făceau patru, dacă nu mai mulți.

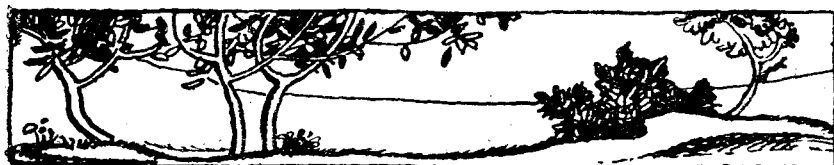
Ceeace nu puteam înțelege, era că pe tot timpul concediului, postul respectivului rămâne ocupat și este a se suplini cu oameni de ocazie, cari fac și ei ce pot. Dar, patru, douăzeci de ani, să ții un post ocupat, să nefericești generații cu cunoștințe de căpătuială e totuș prea mult, când pe tot timpul aceste 20% din leafă și accesoriile îți vin în dar și la pensie ani nepetrecuți în funcție și se socotesc ca oricărui om în deplină funcțiune.

Ar trebui să analizez și *detașările*, iarăși, ceva necunoscut dincoace de Carpați, să amintesc despre un nou termen inacceptabil și ca estetică „*învățător tolerat*“.

Am voit să dau numai câteva indicații, ca cei în drept să vadă că în administrația țării sunt uriașe prăpastii, cari trebuiesc nivelate. Iar această nivelare nu se poate face în Ardeal fără concursul elementului ardelenesc. Cel ce crede altfel, se înșală.

OCT. PRIE

Cronica politică

Situațiuni neclarificate...

La etajul întâi al hotelului *Astoria* din Capitală, în două odăi cu ferestrele în permanență deschise spre stradă, s'a ținut deunăzi un fel de congres al partidului țărănesc. Delegații trimiși din diferite județe ale vechiului Regat, nu din toate, au discutat în acest conciliu canicular, într'o atmosferă infierbântată, o veche chestiune de inimă: relațiunile cu partidul național. Aceeaș arie, popularizată de flașnetă tuturor tratativilor posibile și imposibile, a devenit de mult o veselă obseșiune. Se va „pertracta” din nou. . .

Intervenția câtorva căpetenii țărăniste, a căror răbdare a atins limita maximă a așteptărilor, s'a însărcinat să pună din nou la ordinea zilei clarificarea încă odată *definitivă*, a raporturilor dintre două grupări politice cari se străduiesc de patru ani să se lămurească între ele.

Povestea intermitentei tovarășii e lungă și a trecut prin cele mai variate ipostaze. Pe vremea cabinetului Vaida, purtătorul de cuvânt (și de ițari) al partidului țărănesc, adică dl Ion Mihalache, stătea împreună cu dl dr N. Lupu, atunci socialist *sui-generis*, pe aceeaș bancă a suferinței, alături cu dnii Mihai Popovici și Aurel Vlad. Erau vremurile trandafirii ale blocului „social-național”, când dl Iuliu Maniu, ocrotind dela distanță această formație guvernamentală, își menținea pentru orice eventualitate slujba modestă de președinte al Consiliului dirigent, iar dl Ilie Moscovici, cu gentila îngăduință a ministrului de Interne respectiv desfășurase pe călea Victoriei, pe subt grilajurile Palatului regal, simbolica flamură roșie a „tovarășului” Trozki. Oricine ar fi fost îndreptățit să creadă că alianța național-țărănistă se va cimenta, solidă, la adăpostul unei atât de înțelepte politice de stat...

N'a fost însă așa. Imediat după căderea cabinetului Vaida, au început, dintr'o parte și din alta, incriminări reciproce. În tabăra dela *Majestic* se auzeau murmure tot mai deslușite împotriva partidului țărănist, culminând în acuzarea, repetată mai ales de dl Vasile Goldiș, că atitudinea prea îngăduitoare a dlui dr Lupu față de turburările comuniste, adusesse prăbușirea regimului. De partea cealaltă, se rosteau aprecieri cât se poate de dureroase, pentru incompetența compromițătoare a unora dintre „foștii miniștri ardeleni”, cari, pur și simplu se făcuseră de răs.

Din acel moment, niciodată legăturile dintre partidul țărănist și cel național, n'au fost supuse unei revizuirii sincere. Dl Iuliu Maniu s'a oferit într'un timp pentru o totală contopire, partidului poporului, și a tratat o vreme îndelungată cu

dl Ion I. Brătianu, condițiile de colaborare cu actualul guvern. În acele zile de legănate târgueli, partidul țărănist a putut să vadă apropiindu-se aieva, spectrul iremediabilei rupturi. Cine nu știe acum, cât de puțin a lipsit ca dl Ciceo Popp, se se sfătuiască astăzi, în cordiale Consilii de miniștri, cu dl general Văitoiau, în loc să tune și să fulgere împotriva „oligarhiei”, cu care nu s'a putut încheia tocmeala? Dacă această înțelegere s'ar fi realizat (și șeful partidului liberal n'avea decât să ofere un portofoliu ministerial mai mult) e lucru dela sine înțeles, că tulumbele pompierilor n'ar mai fi stropit, după întrunirile dela *Dacia*, decât pe dnii dr. Lupu și Mihalache, deoarece, companionii lor de suferință, dl Sever Dan și părintele Agârbiceanu, ar fi fost cu mâna pe pompele cu apă, de partea cealaltă a baricadei. . .

Dar, și cel mai proaspăt capitol al găunosului acord politic din care a izvorât ultima „oposiție-unită”, s'a încheiat. „Campania de răsturnare” a căzut în catalepsie, lovită de insolație. Partidul țărănist simte nevoia unei noi examinări a contractului de alianță. Și cu drept cuvânt.

Ziarele au publicat la vreme moșiunea votată după desbaterile dela *Astoria*. O solie a partidului țărănesc va intra din nou în legătură cu trimișii „comitetului de-o sută”, și va pune întrebarea deschis aproape brutal: — „Fuzionăm, ori nu fuzionăm?”... Partidul țărănesc știe foarte bine la ce poate să se aștepte în viitor: trecutul apropiat se ofere ca mărturie, pentru a arăta că șefii de-acum ai partidului național nu s'ar da în lături dela orice nouă înțelegere cu alte partide și grupări politice, în vederea unei sigure guvernări viitoare.

Un elementar instinct de conservare dictează deci dlor Mihalache-Lupu să ceară o precizare, mai înainte de a interveni o complectă schimbare în situația politică din preajma vacanței. Situația partidului țărănesc este într'adevăr din cele mai false. Pușinii săi partizani din Ardeal, cari ar dori fără indoială să întreprindă o întinsă propagandă dincoace de Predeal, sunt ținuți într'o severă carantină, cu mâinile legate, în vreme ce partidul național, încercând să trezească din amorțire epavele fostei grupări tachiste, se „organizează” la Dorohoi, la Boțoșani, la Mizil. . .

O netezire a tuturor asperităților acestea ar fi, evident, *fuziunea celor două partide*. Tocmai această soluție însă, după discuțiile desfășurate până acum, apare ca imposibilă. Partidul țărănesc are un „program”, pe care partidul național îl declară inacceptabil, și la care totuș autorii lui nu se arată dispuși să renunțe. Armatele, strânse de-atâtea ori la olaltă împotriva aceluiaș dușman, se dumiresc însfârșit, că n'au acelaș steag, și se răboiesc pentru țeluri deosebite.

Legăturile improvizate sunt pe cale să se defacă. Un punct important al vieții noastre politice începe să se clarifice. Ar trebui să credem, cu alte cuvinte, că va birui de această dată principiul normalității, partidele politice dela noi apucând de acum incolo pe drumul propriilor credințe, și nu pe acela al prieteniiilor și vrăjmășiilor ocazionale. De patru ani, partidele național și țărănist ezită să-și mărturisească pe față că între ele nu există nici înrudiri programatice, nici potriviri sentimentale. S'ar părea că un gest de sinceritate e gata să se producă.

Așteptăm urmarea. . .

ION BALINT

INSEMNĂRI

Congresul foștilor voluntari. N'am fi crezut să avem atâta dreptate, atunci când am vorbit despre micii antreprenori ai vieții publice din Ardeal, neimpăcații noștri adversari cari se înfățișează la ori-ce praznic, la orice festivitate, pentru a trage puțină spuză de reclamă electorală peste sârmana și uscățiva lor turtă opoziționistă. La poalele mormântului regretatului Pop de Băsești, lângă Câmpia libertății, în camera de hotel a dlui Scotus Viator, se găsesc totdeauna câțiva mărunți „pensionari“ ai Albei-Iulia, cari să-și aducă aminte de micile treburi ale partidului, prezcntând false titluri de moștenire ale unui trecut inmormântat de mult.

Scena s'a repetat, spre surprinderea multora, cu prilejul congresului foștilor voluntari, ținut deunăzi la Arad. S'au ivit și acolo figurile bine cunoscute ale agenților și scandalegiilor de profesiune, venind să pescuiască în apă tulbure, făcând o trivială gălăgie, și încercând să compromită încă o mișcare frumoasă. Frământările zilelor noastre au scos la suprafață și pe aceste tipuri dubioase, veșnic gata să murdărească fiecare moment senin, fiecare manifestare de solidaritate.

În mijlocul foștilor voluntari ardeleni, aceia cari au venit la 1917 să lupte pe frontul Moldovei pentru Unire, a apărut dintr'odată silueta eroică a dlui Sever Dan alături de coloniala înfățișare a părintelui Man,—doi gălăgioși oratori-voluntari ai războiului cu tulumbele pompierilor din București; și întreg congresul s'a sfârșit urât, cu gălăgie, cu insulte și cu injositoare hărjoneală politică. Un hămesit aventurier, niciodată sătul de subvenții, d. Vasile Stoica, — pe care l'am știut sublocotenent la Iași, căpitan la Washington și colonel la Paris,—a avut buna inspirație să strige din toți bojocii: „Trăiască Vaida-Voivod“, probabil în amintirea articolelor din *Oesterreichische Rundschau*... Bineînțeles, delicata atențiune a fost primită cum se cuvine, și, după o bruscă ridicare a ședinței, s'a petrecut o serie de incidente penibile, mulțumită căroro foștii voluntari s'au despărțit consternați, amărați și dezorientați.

E încă un succes al politicianismului regionalist. . . . Il înregistrăm cu o deosebită atenție, și trecem mai departe.

„Patria“ comentează. Ziarele partidului național par foarte neplăcut

surprinse în urma publicării organizațiilor județene ale partidului poporului din Ardeal. Nu sunt decât câteva luni, decând *Patria* din Cluj ne arunca aproape zilnic câte o săgeată de superioară ironie, afirmând că suntem „inexistenți“ ba că suntem *cinci*, ba că suntem numai *șapte*. În fața listelor publicate în *Indreptarea*, cuprinzând sute și sute de frunțași din toate colțurile Ardealului, cruzii noștri vrăjmași și-au pierdut busola, și într'o notiță bălbăită, vreau să se convingă singuri că rândurile noastre nu s'au mai îngroșat de-acum doi ani, când se zice că — nici nu se pomena despre noi. *Patria* așezându-se pe această delicată și ascuțită dilemă, trebuie să recunoască din două una : ori că mințea pe vremea aceea, ori că, de atunci încoace, partidul poporului a câștigat adevărate covârșitoare, pretutindeni. Adevărul, ca de obicei, e pe la mijloc. Partidul poporului e astăzi în plină ascensiune, pentru că guvernul actual a sfârșit prin a trăda definitiv și puținele speranțe cari se legase de activitatea lui, și pentru că gruparea dlui Luliu Maniu nu ofere decât perspectiva unei interminabile opoziții. Dar, cum să recunoască acest lucru cei dela *Patria*? Pentru ei nu existăm, n'am existat și nu vom exista...

Goga-Iago. Apar în Capitală câteva ziare cari vor cu orice preț să creieze în jurul directorului „*Țărei Noastre*“ o reputație bine precizată de mare trăgători de sfori. D. Octavian Goga, pentru acești contrați lesne impresionabili, e un fel de Iago al politicei românești. Tot ce se face și tot ce se desface, se datorește „intrigelor“ sale. D. Octavian Goga a salvat unitatea partidului poporului, a împiedecat colabourarea partidului național, a despărțit în două pe țărăniști, a băgat zăvania

în rândurile partidului liberal și așa mai departe.

Toate sunt, se înțelege, basme reportericești, efecte premature ale unui început de căldură tropicală. Adevărul e altul: d. Octavian Goga nu poate să doarmă din pricina certurilor din sânul guvernului, e foarte îngrijorat de soarta clubului țărănist dela „Astoria“, luptă din răspuțeri să salveze gruparea dlui Luliu Maniu, și, ca o consecință logică, nu urmărește decât un gând, cum să vadă... destrămându-se mai repede partidul din care face parte.

Apoi, să ne înțelegem, ori au fantazie, reporterii dela București, — ori n'au.

Finți, domnul Moldovei. — Un neplăcut incident teatral, precut cu prilejul reprezentării dramei *Doamna lui Ieremia Movilă* a dlui N. Iorga, a adus în circulația publică un nume nou : „Finți, domnul Moldovei“. Acest domn Finți, un tânăr artist despre care se zice că are și talent, a fost fluierat zilele trecute de studenții bucureșteni, pe motivul că originea sa nu e compatibilă cu portul (fie și pe scenă) a coroanei lui Ștefan cel mare. De atunci Finți e la ordinea zilei. Finți e martir, Finți trebuie huiduit, Finți apare în effigie în coloanele *Dimineții*, sus cu Finți, jos cu Finți, Finți la dreapta, Finți la stânga, Finți peste tot...

Evident, prea multă glălagie pentru un singur Finți. Pericolul nu e aci. Finți dela Teatrul național, e numai unul. Primejdioși sunt alții, sutele de mii de Finți, cari au descins din Galiciă, din Polonia, de peste Nistru, și cari vor fi într'o zi, dacă nu băgăm de seamă, nu „domnii Moldovei“ în straie actoricești, grimați de d. Pepi Mahauer peruchierul primei noastre scene, — ci *stăpânii* reali ai României întregite.

Ce facem cu *aceștia*? — iață întrebarea.

Reminiscente. Iși mai aduce aminte cineva, de scenele petrecute în Camera acum două ani? Era pe vremea când monitorul onestității publice, confratele nostru „Viitorul“, nu mai slăbea „Parlamentul Reșiței“, stropind pretutindenii cu veninul înșinuărilor vagi și calamnioase. De pe piscul Mitropoliei, într-o veselă sarabandă opoziționistă, — o, dulcea armonie care intervine câte-odată între bărbații politici iubitori de țară! — coborâseră la vale: d. Gh. Mărzescu la braț cu d. A. Vaida, și Jean Th. Florescu strâns îmbrățișat cu d. dr. Lupu. O mare primejdie părea că amenință trecutul, prezentul și viitorul acestui neam din pricina votării proiectului de lege pentru naționalizarea „Reșiței“; neîmpăcătii adversarii de mai târziu, într'un elan de subit amor, se porniseră împreună la Palat, să ceară cu puteri unite înlăturarea guvernului Averescu și să salveze ceea ce mai era de salvat din grozavul dezastru economic. nrevestit cu atâta precizie de dl Vintilă Brătianu...

Deatunci, e adevărat, s'au schimbat lucrurile; par'că toate acestea n'au fost niciodată. Cei pe cari „Reșița“ i-așunat, tot „Reșița“ îi desparte. Tabloul este deci complect schimbat. Imbrățișările de altă dată s'au transformat în bătaie în lege: un atac al dlui Ion Mihalache asupra urnei a fost respins în dure-roase ghionturi. Protestarea comună de eri a făcut loc unor strigăte foarte deosebite unele de altele: din clamoarea lor a țâșnit parlamentara interjecție: — „Săriți, hoji!“!

D. Virgil Madgearu, specialistul partidului țărănist, trebuie să fie mulțumit, gândindu-se la ajutorul dat în 1921 partidului liberal în campania împotriva „Parlamentului Reșiței“. Atunci, o dulce comunitate de aspirații... Astăzi,

păruială, insulte, și excluderi din Cameră.

Morala apare limpede. Acesta e rodul final al tovărășiilor de oportunitate, între oameni cari nu vor reuși niciodată să se stimeze...

Răsbunarea lui Honigman. — În urma celor scrise la această revistă, ne așteptam mai de mult la o aspră represiune din partea „presei independente“ dela București, pe care după cum se știe am îndrăsnit s'o supărăm cu aprecieri de-o incomodă sinceritate. Sunt însă dușmăni grozave, pe cari trebuie să te hotărăști să le înfrunți cu resemnare, dacă vrei să-ți îngădui luxul de a spune adevărul întreg. Eram deci, gata să primim toate urmările atitudinii noastre, începând cu reportajele inteligente ale insalubrului Leonard Paukerow și sfârșind, cu fulgerile ridicate asupra noastră de regionalistul Fagure, lângă Piatra Libertății dela Blaj...

Nu credeam însă ca răsbunarea să meargă atât de departe. Iată, *Lupta*, (cea mai bine informată!) e singurul ziar care n'a publicat nici-un rând, deodată cu celelalte gazete, despre recepția dlui Octavian Goga la *Academia română*.

Honigman, vai! ne ostracizează; asupra noastră, el așterne greaua conspirație a tăcerii... Pe el l'a preocupat în ziua aceea dacă „a evadat *Lupu Goldstein*“, apoi „de ce nu s'a oprit dl Ionel Brătianu la *Oradea-Mare*“ și mai ales, care e „*situația din Palestina*“.

— „O ședință solemnă a „Academiei române“? Nu știm, n'am văzut. Paukerow era ocupat în altă parte...“

Redacționale. Din cauza abundenței de materie, obișnuita noastră *Gazetă rimată* a rămas să fie publicată în numărul viitor.